

22 maart 2019

Reactie Raad en presidenten op het Rapport visitatie gerechten 2018

Vandaag heeft de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak (verder de Raad) uit handen van de voorzitter van de visitatiecommissie, Joyce Sylvester, het Rapport visitatie gerechten 2018 ontvangen.

Dit rapport is in opdracht van de Raad tot stand gekomen in het kader van de vierjaarlijkse cyclus om de kwaliteitszorg in de gerechten te onderzoeken om voorkomende belemmeringen in de ontwikkeling van die kwaliteitszorg te signaleren en om aanbevelingen te doen voor verbetering.

De Raad en presidenten van de gerechten danken de visitatiecommissie voor haar inzet, werk en onderzoek naar de kwaliteit van de Rechtspraak. Ook een woord van dank past de Rechtspraakmedewerkers die hebben meegewerkt aan de visitatie, door het invullen van de enquête, het bijdragen aan de zelfevaluatie en/of door in gesprek te gaan met de commissie.

De Rechtspraak staat voor het versterken van de blijvende waarden onafhankelijkheid, onpartijdigheid, integriteit en deskundigheid. Het bestaansrecht van de Rechtspraak staat niet ter discussie, maar daarmee is het geen rustig bezit. Er is een constante noodzaak voor de Rechtspraak om, vanuit die waarden, aansluiting te blijven zoeken bij ontwikkelingen in de samenleving.

Vertrouwen in de ingeslagen weg

De Rechtspraak heeft de visitatiecommissie gevraagd te reflecteren op onderwerpen waarop beweging nodig is: snelle, toegankelijke, deskundige en maatschappelijk effectieve rechtspraak. In het verlengde daarvan rapporteert de visitatiecommissie over een aantal andere belangrijke thema's, zoals HR-beleid, verandervermogen, werkprocessen, cultuur en bedrijfsvoering. Op het gebied van deze thema's worden knelpunten geïdentificeerd die terecht worden benadrukt door de visitatiecommissie.

Het rapport bevestigt dat er veel goed gaat in de Rechtspraak. De Rechtspraak heeft haar kernwaarden onafhankelijkheid, onpartijdigheid, integriteit en professionaliteit hoog in het vaandel staan. Het aanzien van en vertrouwen in rechtspraak is binnen de Nederlandse samenleving - en ook internationaal - hoog. Dagelijks wordt vakwerk geleverd door de vele collega's in de gerechten in de afdoening van alle zaken. In navolging van eerdere visitaties concludeert ook deze commissie dat de inzet, toewijding en loyaliteit van medewerkers groot is. We zijn als Raad en presidenten trots op de inzet, gedrevenheid en betrokkenheid van alle collega's in de Rechtspraak. Zeker omdat de omstandigheden waaronder gewerkt werd lastig waren: veel tijd en energie is gestopt in

digitalisering / KEI Civiel en Bestuur, wat niet op alle gebieden heeft geleid tot wat beoogd was, de werkdruk is hoog en de financiën zijn niet toereikend. De aanbeveling van de visitatiecommissie om te zorgen voor toereikende capaciteit en bekostiging wordt dan ook van harte onderschreven.

De visitatiecommissie stelt dat de ingeslagen weg de goede is. Voorbeelden hiervan zijn de ontwikkeling van professionele standaarden, het programma Organisatie van Kennis, ontwikkeling van de Leiderschapsacademie, introductie van Strategische Personeelsplanning en de landelijk opgezette klankbordgroep Diversiteit. Ook activiteiten waarbij de toegang tot en effectiviteit van het recht voor de burger onder de noemer 'maatschappelijk effectieve rechtspraak' worden opgepakt nemen toe. Het gaat dan bijvoorbeeld om betere aanpak van schulden (landelijke Visie op Schuldenproblematiek en rechtspraak), de gezamenlijke behandeling van straf- en familiezaken rondom huiselijk geweld of de aanpak van onderliggende multiproblematiek bij jeugdstrafzaken.

Dat het huidige tempo en de aard van de inspanningen en veranderingen binnen de Rechtspraak evenwel niet toereikend zijn, hangt volgens de commissie allereerst samen met de personele en financiële krapte binnen de Rechtspraak. De Raad had (na overleg met de presidenten) de problematiek al opgepakt wat onder meer heeft geleid tot de onderzoeken en adviezen van de Boston Consulting Group (BCG) en Staatsraad Van den Berg, welke als basis zullen dienen voor prijsonderhandelingen met de politiek.

Er is geen reden voor zelfgenoegzaamheid. Het gaat goed met de kwaliteit van rechtspraak, maar de Raad en presidenten vinden ook dat blijvend stappen moeten worden gezet om niet onderhevig te worden aan erosie. De visitatiecommissie is terecht kritisch over een aantal onderwerpen in relatie tot de organisatiecultuur van de Rechtspraak, zoals de ontwikkeling en professionalisering van leiderschap, de governance en het verandervermogen. Het rapport wijst erop dat de kracht van het rechterschap – onafhankelijk en onpartijdig recht spreken – voor organisatieontwikkeling ook een 22 maart 2019 achilleshiel kan zijn. Vanuit dit perspectief is vertegenwoordiging vaak lastig – wie mag namens wie spreken en besluiten – waardoor afspraak niet altijd afspraak is en een vrijblijvende houding ten opzichte van organisatievraagstukken te vaak voorkomt. In vrijwel ieder gerecht worden rechters geleid door rechters. De keuze voor leidinggeven door rechters is een positieve omdat het één van de manieren is waarop de onafhankelijkheid van de rechter wordt veilig gesteld. Naar aanleiding van de visitatie in 2014 is een Visie op Leiderschap ontwikkeld, waarin de kernwaarden van leiderschap worden beschreven als visionair, authentiek, mensgericht, resultaatgericht en innovatief. Hiermee is de Rechtspraak actief aan de slag gegaan. De Raad en presidenten onderschrijven het door de visitatiecommissie geconstateerde belang van het verder ontwikkelen van competenties voor gezaghebbend leiderschap overal in de Rechtspraak.

De visitatiecommissie benadrukt voorts het belang om in te blijven spelen op ontwikkelingen in een snel veranderende samenleving. Daarvoor is voldoende 'verandervermogen' een voorwaarde. Dit sluit aan bij de reeds ingezette ontwikkeling op het gebied van 'maatschappelijk effectieve rechtspraak'. Voor een toekomstbestendige Rechtspraak doet de visitatiecommissie een beroep op alle medewerkers werkzaam binnen de organisatie: rechters, gerechtsambtenaren, managers en bestuurders. Het is een gedeelde verantwoordelijkheid van de Rechtspraak om maatschappelijk relevant te blijven. De gouden gedragsprincipes van de Rechtspraak zijn daarmee in

overeenstemming: dingen bespreekbaar maken, persoonlijk leiderschap tonen, leren en reflecteren, samenwerken, afspraken maken en houden, en dit alles met oog voor de samenleving. Raad en presidenten zijn het met de visitatiecommissie eens dat de Rechtspraak wat betreft samenwerken en van elkaar leren stappen moet blijven zetten om aan te blijven sluiten op de behoeften en problemen van de snel veranderde samenleving.

Hoe nu verder

Het visitatierapport belicht belangrijke onderwerpen en doet een aantal aanbevelingen op het terrein van organisatiecultuur, leiderschap, bekostiging en governance. Al deze thema's zullen blijvend aandacht krijgen in de komende jaren:

- Eerder werd gememoreerd dat onderhandelingen met de politiek over financiering van de Rechtspraak gaande zijn.
- De ontwikkeling van de Leiderschapsacademie en de opleiding voor teamvoorzitters wordt met extra urgentie vervolgd.
- De aanbevelingen op het gebied van visie en strategie geven een extra stimulans bij de reeds in gang gezette herbezinning op de visie en strategische agenda van de Rechtspraak voor 2021 – 2024.
- De doorontwikkeling van professionele standaarden en het programma Organisatie van kennis dragen bij aan het collectief bepalen van kwaliteit en het delen van kennis. De basis daarvoor is in de afgelopen jaren gelegd, het is nu zaak daarvan als organisatie de vruchten te gaan plukken. De opmerkingen van de visitatiecommissie over de duurzaamheid en verankering van deze trajecten nemen de Raad en presidenten zich ter harte.
- Dat geldt evenzeer voor de inzet op meer diversiteit.

Wellicht het meest belangrijke: vanuit de met alle collega's gedeelde verantwoordelijkheid voor de organisatiecultuur binnen de Rechtspraak zullen de Raad en presidenten dit onderwerp verder verdiepen door met iedereen in de Rechtspraak blijvend het gesprek te voeren. Niet vrijblijvend, maar gericht. Om samen als één Rechtspraak te bepalen hoe we onze rol in de samenleving op een goede manier kunnen blijven invullen. Wil de Rechtspraak maatschappelijk relevant blijven dan is dat gesprek essentieel, want Rechtspraak, we kunnen het alleen samen.